

Sanayide KOBİ'lerin 2014 karnesi devlerden daha iyi

Istanbul Sanayi Odası'nın (İSO) sanayinin en büyük 500 kuruluşu listesine giren sanayi devlerinin ortalama performansı, sanayi sektörünün ortalamasından düşük çıktı. Sanayiye sürüklenmesi beklenen devlerin, sektörde lokomotif rolünü de üstlenemedikleri görülüyor. Bu aynı zamanda sanayide küçük ve orta boy işletmelerin 2014 yılı performansının sektörün devlerinden daha iyi olduğunu gösteriyor.

İSO araştırmasında sektörlerin faaliyet verilerinin bir önceki yıla göre hangi oranda arttığı ya da azaldığı bilgisi yer alıyor. Ancak bu veriler, 2013'te İSO-500'de yer alan firmaların toplamı ile 2014'te yer alanların toplamını karşılaştırıyor. Bu hesaplama İSO-500'e yeni giren ve 2013'te yer aldığı halde 2014'te listeye giremeyenlerin etkisinin yarattığı sapmayı dikkate almıyor.

Bu nedenle 2014 yılı İSO-500 listesinde yer alan firmalar ile 2013'te İSO birinci ve ikinci 500 listelerinde yer alan firmaların verilerini eşleştirerek ayrı bir hesaplama yaptık. Geçen yıl açıklanan İSO-1000 içinde yer alan firmalardan 468'i, bu yıl açıklanan 2014 İSO-500 listesinde yer alan firmalarla eşleşiyor. Söz konusu 468 firmanın açıklanmış verileriyle sektör bazında yaptığımız hesaplama göre sanayi devlerinin 2014 karnesi şöyle:

• Her iki yılda da İSO-500 listelerinde yer alan firmaların üretimden satışlarındaki artış yüz-

KRİTİK AÇI

İsmet Özkul

ismet.ozkul@dunya.com

de 10.43, net satışlardaki artış ise yüzde 10.92 oldu. 12 aylık ortalamalara göre 2014'te yurt içi üretici fiyatları yüzde 10.25, yurt dışı üretici fiyatları ise yüzde 12.78 arttı. Buna göre sanayi devlerinin ciroları reel yerinde saymış.

• Sanayi devlerinin yarattığı brüt katma değer geçen yıl sadece yüzde 6.45 arttı. Oysa geçen yıl cari fiyatlarla toplam sanayideki gayri safi yurt içi hasıla artışı yüzde 13.82 oldu. Sanayinin cari GSYİH artışı, sanayi devlerinin hem brüt katma değer, hem de üretimden satış ve net satış artış oranından daha yüksek. Yani sanayi devlerinin büyümeye katkıdaki payı gerilemiş. Bu durumda sanayi KOBİ'lerinin büyümeye katkıdaki payı, 2013'e göre artmış demektir.

• 2014'te sanayi devlerinin öz kaynakları yüzde 7.83, aktif toplamı ise yüzde 9.11 arttı. Yılsonu enflasyonunun yurtiçi üretici fiyatlarına göre yüzde 6.36, tüketici fiyatlarına göre yüzde 8.17 oldu-

Devlerin performansı sanayi ortalamasının neresinde?

	Yıllık değişim (%) (*)	Toplam sanayi	İmalat sanayi	Madencilik	Elektrik, gaz, buhar, iklimlendirme
Türkiye	Cari GSYİH	13.82	15.11	16.16	0.63
	Yurtiçi ÜFE (12 aylık ort.)	10.25	11.43	8.81	-1.99
	Yurtdışı ÜFE (12 aylık ort.)	12.78	12.77	13.49	
	İhracat	3.64	4.04	-12.20	206.81
	İstihdam	7.27	6.56	27.62	12.39
İSO 500	Üretimden satışlar	10.43	11.53	3.88	-9.32
	Net satış	10.92	11.98	-0.33	-6.06
	Brüt katma değer	6.45	6.27	-1.37	113.01
	Özkaynaklar	7.83	12.87	9.66	-14.36
	Aktifler	9.11	10.75	22.28	-4.75
	Vergi öncesi kar	18.17	37.84	-35.60	28.35
	Faiz, amortisman ve vergi öncesi kâr	4.28	9.53	-35.50	50.97
	İhracat	-2.80	-2.61	-13.76	
	Çalışan sayısı	4.44	4.63	0.74	14.21

(*) Değişim oranları 2014 İSO-500 ve 2013 İSO-1000 içinde yer alan ve verilerini açıklamış firmaların toplamına göre hesaplanmıştır.

ğunu dikkate alırsak, bu performansın ancak durumu korumaya yettiği görülüyor. Özkaynak ve toplam aktiflerdeki artış, sanayinin cari GSYİH artışının ise oldukça gerisinde kalıyor.

• Sanayi devlerinin ihracat karnesi daha da bozuk. Geçen yıl toplam sanayi ihracatı yüzde 3.64 gibi cılız bir artış gösterdi. Sanayi devleri, ihracatta bu performans bile gösteremedi ve ihracatları yüzde 2.8 geriledi.

• İstihdam karnesi, ihracat ve ciro cephelelerindeki durumdan farklı değil. Geçen yıl sanayide yıllık ortalama istihdam yüzde 7.27 oranında arttı. Buna karşın sanayi devlerinin istihdam artışı sadece yüzde 4.44 oldu. Bu veriler sanayideki istihdam artışını, KOBİ'lerin sürüklediğini gösteriyor.

• İstihdam artışında sanayi devleri ile KOBİ'ler arasındaki fark, özellikle madencilik ve taş ocakçılığında çok daha yüksek. Madencilikte geçen yıl toplam istihdam artışı, yüzde 27.62 gibi ciddi bir boyuta ulaştı. Buna karşın madencilik devlerinin istihdam artışı, sadece yüzde 0.74 oldu, yani yerinde saydı. Bu da madencilikteki ciddi istihdam artışının tamamen KOBİ'ler tarafından gerçekleştirildiğini gösteriyor. Ancak bu durum aynı zamanda madencilik sektöründeki kaza ve ölüm riskinin arttığından da bir işareti. Hayati açıdan tehlikeli bu sektördeki küçük ve orta işletmelerde bu kadar hızlı istihdam artışı, kaçınılmaz olarak risklerin de artması sonucunu doğuruyor.

Patinajın iki listedeki yansıması

ASLINA BAKARSANIZ

Adnan Nas

adnann@global.com.tr

Gecikerek gelen yazın ve sıcak seçim sonuçlarının yarattığı dikkat dağınılığına rağmen ülkenin kronik sorunlarını ve temel önceliklerini istesek de uzun süre unutmak mümkün değil. Şu veya bu vesileyle varlıklarını hatırlatıyorlar. Zaten bu nedenledir ki bir süredir siyasetin sorumluluk alanının daraltılmasının ve siyasetçilerin performans ölçümünün kolaylaştırılmasının yerinde olacağını vurgulayıp duruyoruz. Toplumun ve onun örgütsel yansıması olan devletin kurumsal kapasitesini kalıcı bir şekilde yükseltebilirsek, bunca deneyimden sonra artık tartışılacak bir tarafı kalmayan ve gelişmenin / refahın önkoşulları olan temel kurumsal çerçeve olgunlaşıp kökleşir ve biz her seçimde her konuda sıfırdan başlayacak kısır bir tartışma sürecini yaşamak zorunda kalmayız. Aksi takdirde Sayın Erdoğan'ın da Başbakan'lığının son zamanlarında kabul ettiği ekonomide patinaj olgusuyla sürgit birlikte yaşamak kader haline gelir.

Küçük ölçek, düşük kârlılık

Geçtiğimiz iki haftada yayınlanan iki liste, içinde bulunduğumuz tatsız durumu farklı açılardan bir kez daha yansıttığı için üzerinde durmaya değer. Bunların birisi İstanbul Sanayi Odası'nca (İSO) uzunca

bir süredir düzenli olarak yayınlanan 500 büyük firma, diğeri de ilk 100'e giren kurumlar vergisi ve gelir vergisi şampiyonları hakkında. Gerçi ülkenin temel ekonomik sorunları ve diğer ülkelerle karşılaştırmalı durumu pek çok uluslararası kuruluşun sık sık yayınlanan raporlarında ayan beyan belli ama, dışa kapalı zihinsel kodlarımız bunları fazla kale almamaya teşne olduğu için ortalama vatandaşın da izlediği bu listelerdeki ipuçları da önemli.

Öncelikle İSO'nun 2014 raporuna göz atalım. Reel kesimin ve sanayiye temel zaafılarından biri olduğunu öteden beri vurguladığımız ölçek darboğazı, bu yılki listede de hemen göze çarpıyor. Listenin ancak ilk 20 şirketi küresel ölçekte büyük sayılabilecek 1 milyar dolarlık ciro sınırını aşabiliyor. Yine sadece 50'si 600 milyon doların, sadece 100'ü 300 milyon doların üzerinde satış yapmış. Hasılatı 100 milyon doları aşan şirketlerimizin sayısı ise 400. Geçmişte zikrettiğimiz 1000'in üzerinde çalışanı olan şirket sayısının ancak 250 olduğu yolundaki açıklamalarını büyük ölçüde teyid eden rakamlar bunlar. Ayrıca bu şirketlerin üçte birinden fazlasının İstanbul'da, yarısının ise İstanbul, Kocaeli ve İzmir'de toplanması, doğu'dan hiçbir şirketin listeye girememesi de hem bir yapısal dengesizlik sorununa, hem de uzun yıllar boyunca yoğun bir şekilde uygulanan teşvik rejimlerinin fazla bir kıymet-i harbiyesi olmadığına işaret ediyor. Öte yandan listenin kendi içinde de oldukça büyük dengesizlikler var, ilk elli şirket toplam satışların yüzde ellisini yapıyor. Ölçek küçüklüğünü göstermesi açısından ilginç olan bir diğer nokta da 500 şirketin toplam ciro büyüklüğünün 421 milyar TL'ni yani 181 milyar doları ancak bulması. Bu da dünyanın en büyük beş şirketinden her biri-

nin ancak yüzde 33'ü ile yüzde 50'si oranında bir büyüklüğe tekabül ediyor. (Kaldı ki 2015'teki kur düşüşü, dolar değerinde bu yıl çok daha büyük bir azalma yaratacak.)

Kârlılık ve finansal borçluluk yönünden de şirketlerimizin performans trendi aşağı yönlü. Üstelik 30 milyar liralık esas faaliyet kârının (hasılatın yüzde 6.4'ü) yarısı finansman maliyetine gidiyor. Karlılıktaki düşüş, bir ölçüde faaliyet dışı gelirler ve özellikle kambiyo karları ile dengeleniyor. Kaldıraç, yani borcun özkaynağa oranı ortalama 1.32 düzeyinde. Performans göstergelerinin kötüleşmesine listede hala yukarılarda yer bulan kamu şirketlerinin de katkısı var. Listedeki şirketlerin üretimde yüzde 30'unu, yaratılan katma değer ve ihracatta ise yüzde 40'ını teşkil eden ve 2010 öncesinde 150'yi aşan yabancı sermayeli şirket sayısı da 2014'te 126'ya düşmüş durumda. Diğer bir olumsuzluk da şirketlerin yüzde 40'ının düşük, kalanının orta teknolojiyle üretim yapılan ve büyük kısmı yüksek enerji maliyetiyle çalışan sektörlerde faaliyet göstermesi, yüksek teknoloji kullananların ise ancak yüzde 3 düzeyinde kalmasıdır. Bu tablo, on beş yıldır milli gelir içindeki payı sürekli gerileyen imalat sanayiinin, son olarak 2015 yılının ilk çeyreğinde neden ancak yüzde 0.8 büyüdüğünü de bir bakıma açıklıyor. Listedeki ağırlıklı yer işgal eden otomotiv, demir çelik ve petrokimya sektörlerinin büyük ölçüde ithal girdi gerektirmesi, katma değer ve net ihracata katkı düzeylerinin düşük bulunması da unutulmamalı.

Vergi beyanlarında da yeni haber yok

Tıpkı en büyük 500 listesi gibi 2014 Kurumlar ve Gelir Vergisi rekortmenleri listesi de 15-20 yıldır aşağı yukarı aynı şirket ve isimler ekse-

ninde oluşuyor. Şirketlerde 100 milyon TL'nin, şahıslarda da 6 milyon TL'nin üzerinde vergi ödeyenlerin sayısı 30 civarında. Gerek 1 trilyon dolara yaklaşan milli gelir rakamı, gerekse gelişmiş ülkelerle yarışan dolar milyarderleri sayısı ile kıyaslandığında oldukça düşük görünen bu veriler bir yandan vergi sistemindeki zaaf ve boşlukları, bir yandan da esas faaliyetlerle ilgili özkaynak, kârlılık ve verimlilik sorunlarını ve faaliyet veya kayıtdışı gelirlerin önemli düzeyde bulunduğunu gösteriyor. Zaten yaklaşık 3.2 milyon beyannameli mükellef başına tarh edilen ortalama verginin 5 bin lirayı biraz aşması da sorunun ne boyutta olduğunu yeterince gösteriyor. Bu arada son yılların en parlak sektörü olarak öne çıkan inşaat kesiminden listeye nadiren girip çıkanların olmasını ve süreklilik kazanmamasını da hem bu sorunlarla ilişkilendirmek, hem de bu sektörün milli gelire de bir defalık katkı yapan düşük verimliliğine bağlamak mümkün.

İki listenin bir başka ortak özelliği de isim ya da veri açıklamak istemeyenlerin oranının giderek artması, yani saydamlık düzeyinin her geçen yıl düşmesi. Bir yönüyle güven eksikliğine, diğer yönüyle kurumsal yönetim yetersizliğine yorulabilecek bu durum da hem gerçekçi analizlerin yapılmasını, hem de paydaşların ve iş ilişkisinde bulunan diğer tarafların bilgilendirilmesini kısıtlıyor.

Kuşkusuz listelerden çıkarılabilecek diğer bir sonuç da enflasyonun yükseldiği bir konjonktürde gelirlerin artmayışını ekonomide bir yavaşlamaya işaret saymak. Böyle bir durum ücretleri düşük tutmak ve düşük katma değerli fasonculuk dışında bir stratejik yaklaşımın, yenilikçilik ve verimlilik artışının ipuçlarını vermeyen şirketler ve patronları için daha da olumsuz günlerin habercisi gibi...